CZU: 343.213:343.36

LATURA OBIECTIVĂ A INFRACȚIUNILOR DE AMESTEC ÎN ÎNFĂPTUIREA JUSTIȚIEI ȘI ÎN URMĂRIREA PENALĂ (ART. 303 CP RM)

THE OBJECTIVE SIDE OF OFFENSES INVOLVING INTERFERENCE IN THE ADMINISTRATION OF JUSTICE AND IN THE CRIMINAL PROSECUTION (ART. 303 CC RM)

BRAGOI Constantin
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0009-0000-0457-9636
E-mail: bragoiconstantin5s@gmail.com

Summary. *The scientific article is dedicated to examining the objective side of the offenses of interference with the administration of justice and criminal prosecution, criminalized under Article 303 of the Criminal Code of the Republic of Moldova. The paper investigates actions of interference, in any form, in the trial of cases by national or international courts, as well as actions of interference, in any form, in the activities of criminal investigation bodies or the personnel of international courts.The main goal is to provide a clear understanding of acts of interference in judicial activities and criminal prosecution, offering a solid basis for the correct application of the law. The study also includes an examination of the moment of completion of the analyzed offenses, as these are formal offenses.*

Keywords: *criminal law, objective side, action, interference, administration of justice, criminal prosecution.*

Latura obiectivă a infracțiunii este unul dintre elementele constitutive ale infracțiunii, prin care se înţelege totalitatea condiţiilor cerute de norma de incriminare privitoare la actul de conduită pentru existenţa infracţiunii [1, p. 132].

Din alin. (1) art. 14 CP RM rezultă că fapta prejudiciabilă, ca semn constitutiv al laturii obiective a infracțiunii, se poate exprima în acţiune sau inacţiune. Însă, din interpretarea textului de lege de la art. 303 CP RM deducem că faptele prejudiciabile incrimante prin această normă se exprimă exclusiv în acțiune, deoarece amestecul în activitatea organelor judiciare printr-o inacțiune este imposibil, or, însăși inacțiunea reprezintă un refuz de a interveni în activitatea justiției.

Întru caracterizarea laturii obiective a acestor infracțiuni urmează să facem trimitere la noţiunea de „amestec”, care se conţine în art. 303 CP RM. În acest sens, potrivit Dicționarului explicativ al limbii române, termenul „amestec” înseamnă „Intervenție într-o afacere; participare (necerută sau forțată) la treburile sau relațiile altora” [2].

Așadar, interpretarea literală a termenului „amestec”, nu lasă loc pentru îndoială că această infracțiune nu poate fi comisă prin inacțiune. Semantica termenului „amestec” din start presupune doar comportament activ (acțiune).

În acelaşi timp, din perspectiva infracțiunilor analizate, noţiunea de „amestec” se referă la orice formă de influență sau presiune exercitată asupra judecătorului, procurorului, ofițerului de urmărire penală sau a personalului instanţelor de judecată internaţionale, cu scopul de a împiedica examinarea multilaterală, deplină şi obiectivă a cauzei concrete sau de a obţine pronunţarea unei

hotărâri judecătoreşti (alin. (1) art. 303 CP RM), precum și cu scopul de a împiedica cercetarea rapidă, completă şi obiectivă a cauzei penale (alin. (2) art. 303 CP RM).

Legea penală nu stabilește expres care pot fi formele de amestec în înfăptuirea justiţiei şi în urmărirea penală, indicând că amestecul poate fi „sub orice formă". Această formulare sugerează o flexibilitate în recunoașterea și sancționarea amestecului în judecarea cauzelor de către instanţele de judecată naţionale sau internaţionale și, respectiv, în activitatea organelor de urmărire penală sau a personalului instanţelor de judecată internaţionale la cercetarea cauzelor penale.

Totuși, nu putem fi de acord cu opinia expusă în literatura de specialitate privind necesitatea concretizării de către legislator a formelor de exercitare a amestecului în înfăptuirea justiţiei şi în urmărirea penală într-o listă exhaustivă prevăzută la art. 303 CP RM. Considerăm că o asemenea viziune ar reflecta trunchiat mecanismul de protecție penală a independenței judecătorilor, procurorilor, ofițerilor de urmărire penală sau a personalului instanţelor de judecată internaţionale la buna înfăptuire a justiției.

Aici atragem atenţia asupra faptului că amestecul în înfăptuirea justiţiei şi în urmărirea penală poate lua forme diverse și inovatoare, care nu sunt întotdeauna previzibile sau ușor de catalogat. Respectiv, stabilirea unei liste exhaustive ar putea lăsa lacune în protecția independenței judecătorului, procurorului, ofițerului de urmărire penală sau a personalului instanţelor de judecată internaţionale, permițând ca forme de amestec neprevăzute să nu fie sancționate corespunzător.

Astfel, doar o formulare mai generală, precum „sub orice formă", permite o adaptare mai mare la noile modalități prin care se poate exercita presiune sau influență asupra judecătorului, ofițerului de urmărire penală, procurorului sau a personalului instanţelor de judecată internaţionale.

Referindu-ne la latura obiectivă a infracțiunii prevăzută la alin. (1) art. 303 CP RM, precizăm că aceasta constă în fapta prejudiciabilă care se exprimă în acţiunea de exercitare a amestecului, sub orice formă, în judecarea cauzelor de către instanţele de judecată naţionale sau internaţionale.

În acest context, prezintă interes reflecţiile doctrinarilor S. Brînza şi V. Stati, care menționează că exercitarea amestecului în judecarea cauzelor de către instanțele de judecată poate fi exprimat în orice formă, de exemplu: 1) exercitarea, în condiții de ilegalitate, de orice influențe, îndrumări sau control; 2) exercitarea în condiții de ilegalitate, de restricții, presiuni, amenințări sau ingerințe; 3) acordarea de informații sau sfaturi din partea oricăror persoane, structuri de stat sau instituții publice ori mijloace de informare în masă; 4) influențarea pe calea invocării unor interese de partid, interese publice, doctrine politice, sentimente etc. [3, p. 729].

În opinia doctrinarului X. Ulianovschi, „amestecul" în cazul de față se poate realiza prin rugăminți, cereri, promisiuni și chiar amenințări [4, p. 587].

Autoarea ucraineană S. O. Knizhenko, la fel ca și alți doctrinari ucraineni, consideră că amestecul în activitatea instanțelor judecătorești se poate exprima prin cereri, indicații, amenințări, critici la adresa judecătorului în mass-media pentru pronunțarea unei hotărâri pe un anumit caz concret, organizarea mitingurilor etc. [5, p. 169].

Comportă valoare și viziunea cercetătorului A. Borodac care relevă că amestecul în înfăptuirea justiției sau în urmărirea penală se poate face prin rugăminte, cerințe, presiuni, promisiuni de acordare a unor servicii, amenințări de a leza într-un mod sau altul drepturile și interesele legitime ale acestora, amenințarea cu cauzarea daunelor sănătății persoanei, organizarea pichetării localurilor organelor care înfăptuiesc justiția, mitingurilor, declararea grevei foamei în încăperea judecății etc. [6, p. 466].

Autorul I. Macari consideră că „amestecul” constă în influența nelegitimă sub formă de sfaturi, îndrumări, rugăminți în privința unui dosar concret și fără aplicarea violenței față de persoanele care examinează dosarul penal sau civil [7, p. 349].

Considerăm că este inacceptabilă opinia, potrivit căreia violenţa fizică ca modalitate a constrângerii nu poate constitui o formă de exercitare a amestecului în judecarea cauzelor de către instanțele de judecată, precum și în activitatea organelor de urmărire penală sau a personalului instanţelor de judecată internaţionale la cercetarea cauzelor penale. În acest sens, precizăm că poate constitui o formă de exercitare a „amestecului” doar violența manifestată prin vătămarea neînsemnată sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății. Iar dacă gravitatea vătămării integrității corporale sau sănătății se apreciază ca fiind „gravă” sau „medie”, acțiunile făptuitorului urmează a fi calificate în baza lit. c) alin. (2) art. 151 sau lit. d) alin. (2) art. 152 CP RM.

În contextul analizei formelor de exercitare a amestecului în judecarea cauzelor de către instanțele de judecată, prezintă relevanță și prevederile art. 13 alin. (3) din Legea nr. 514 din 6 iulie 1995 privind organizarea judecătorească, potrivit cărora „mitingurile, demonstraţiile şi alte acţiuni desfăşurate la o distanţă mai mică de 25 metri de localul în care se înfăptuieşte justiţia, dacă se fac cu scopul de a exercita presiune asupra judecătorilor, se califică drept imixtiune în activitatea lor” [8, p. 349].

Sub acest aspect, urmează a fi menționat faptul că observațiile critice în privința neajunsurilor admise de către judecători nu reprezintă un amestec în judecarea cauzelor de către instanțele de judecată, însă cu condiția ca acest lucru să se facă într-un mod ce respectă principiile fundamentale ale independenței și imparțialității judiciare. Este esențial ca criticile aduse sistemului judiciar să nu se transforme în presiuni directe sau indirecte asupra judecătorilor care să compromită imparțialitatea acestora.

Trebuie de specificat și faptul că nu orice acțiune sub formă de influență poate fi calificată în baza art. 303 din Codul penal, însă doar influența ilegală. Astfel, nu va constitui un amestec în judecarea cauzelor de către instanțele de judecată înaintarea cererilor sau demersurilor în cadrul unui proces judiciar din partea participanților la proces. Nu se consideră imixtiune în activitatea instanței de judecată nici contestarea soluțiilor emise de către judecători, prin exercitarea căilor de atac.

La fel, nu va constitui amestec în judecarea cauzelor plângerile depuse de participanții la proces sau alte persoane interesate privind abaterile disciplinare sau infracțiunile sărvârșite de judecători. Acest drept este prevăzut de art. 19 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 178 din 25 iulie 2014 cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor, respectiv art. 263 din Codul de procedură penală.

Amestecul se poate realiza verbal, în scris, folosind internetul sau alte mijloace de comunicare, în timpul contactului direct cu judecătorul sau prin intermediar, adică amestecul poate fi realizat în mod direct și indirect. Modalitățile directe de amestec sunt cele în care influența asupra judecătorului se exercită fără intermediari. De exemplu, inculpatul, pentru a obține o sentință de achitare întâlnind judecătorul, folosind amenințări, i-a solicitat emiterea unei soluții favorabile în privința sa. Modalitățile indirecte de amestec se realizează prin intermediul terților, inclusiv prin intermediul mass-media și rețelelor sociale.

Totodată, precizăm că amestecul în judecarea cauzelor de către instanţele de judecată naţionale sau internaţionale se realizează cu scopul de a împiedica examinarea multilaterală, deplină şi obiectivă a cauzei concrete sau de a obţine pronunţarea unei hotărâri judecătoreşti. Astfel că, amestecul poate fi realizat în orice etapă a procesului, în timpul cercetărilor judecătorești sau dezbaterilor judiciare, important este faptul că amestecul trebuie să precedă emiterea hotărârii

judecătorești. Este imposibil amestecul în judecarea unei cauze în care judecătorul a pronunțat deja hotărârea judecătoreacă.

Nu are relevanță etapa de judecare a cauzei de către instanța de judecată, „amestecul" se poate realiza la judecarea unei cauze în fond, apel, recurs sau revizuire. La fel, în opinia noastră „amestecul" se poate înfăptui și la examinarea chestiunilor ce urmează a fi soluţionate de către instanţă la executarea pedepsei (art. 469 din Codul de procedură penală), la judecarea cererilor privind contestarea actelor de executare întocmite de executorul judecătoresc (art. 163 din Codul de executare) sau chiar la examinarea cererilor privind emiterea unei ordonanțe provizorii în sensul art. 215 din Codul administrativ etc.

În acest sens, reiterăm poziția cu privire la faptul că noţiunea de „judecarea cauzei" utilizată de legislator la alin. (1) art. 303 CP RM urmează a fi interpretată lato sensu, astfel încât să fie asigurată funcționarea eficientă a mecanismului de protecție penală instituit prin această normă, pentru buna înfăptuire a justiției.

De asemenea, nu reprezintă importanță tipul cauzei, „amestecul" poate fi exercitat în judecarea cauzelor penale, civile, de contencios administrativ, contravenționale etc.

În contextul examinat, ancorăm întrebarea dacă în sensul alin. (1) art. 303 CP RM „amestecul" în judecarea cauzelor trebuie să fie realizat nemijlocit în timpul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu de către judecător? Referitor la acest aspect, menționăm că amestecul în judecarea cauzelor este posibil și înafara timpului de lucru al magistratului, chiar și în timpul liber, esențial este faptul ca judecarea cauzei să fie atribuită în competența judecătorului.

Norma incriminatoare supusă cercetării nu înaintează careva cerinţe de loc, timp sau de împrejurare, ceea ce presupune că acestea nu au importanţă la încadrare, însă ele pot avea un impact asupra individualizării pedepsei.

Dintr-o altă perspectivă, în cazul infracţiunii incriminate la alin. (2) art. 303 CP RM, latura obiectivă constă în fapta prejudiciabilă ce se exprimă în acțiunea de exercitare a amestecului, sub orice formă, în activitatea organelor de urmărire penală sau a personalului instanţelor de judecată internaţionale.

Latura obiectivă a acestei infracțiuni în conținutul său are practic aceeaşi configuraţie ca şi latura obiectivă a infracțiunii prevăzută la alin. (1) art. 303 CP RM. Formele de amestec sunt aceleași, însă trebuie de reținut faptul că această componență de infracțiune asigură protecția independenței procurorilor, ofițerilor de urmărire penală sau a personalului instanţelor de judecată internaţionale doar la cercetarea cauzelor penale.

Potrivit art. 1 alin. (1) din Codul de procedură penală, „procesul penal reprezintă activitatea organelor de urmărire penală şi a instanţelor judecătoreşti cu participarea părţilor în proces şi a altor persoane, desfăşurată în conformitate cu prevederile prezentului cod. Procesul penal se consideră început din momentul sesizării sau autosesizării organului competent despre pregătirea sau săvîrşirea unei infracţiuni".

Conform art. 6 pct. 6) din Codul de procedură penală, „cauza penală reprezintă un proces penal desfăşurat de organul de urmărire penală şi de instanţa judecătorească într-un caz concret referitor la una sau mai multe infracţiuni săvârşite sau presupus săvârşite".

În conformitate cu art. 274 alin. (1) din Codul de procedură penală, „organul de urmărire penală sau procurorul sesizat în modul prevăzut în art. 262 şi 273 dispune în termen de 45 de zile, prin ordonanţă, începerea urmăririi penale în cazul în care, din cuprinsul actului de sesizare sau al actelor de constatare, rezultă cel puţin o bănuială rezonabilă că a fost săvârşită o infracţiune şi nu

există vreuna din circumstanţele care exclud urmărirea penală, informând despre aceasta persoana care a înaintat sesizarea sau organul respectiv" [9].

Analizând normele enunțate, rezultă că urmărirea penală, ca una din fazele procesului penal, este bine delimitată în timp, având atât un început, ce marchează concomitent limita finală a fazei de verificare a sesizării de către organul de urmărire penală și începerea urmăririi penale materializată prin ordonanța organului de urmărire penală, cât și un sfârșit, ce determină limita finală a urmăririi penale, marcată prin trimiterea cauzei penale în judecată sau prin clasarea procesului penal, încetarea urmăririi penale, scoaterea persoanei de sub urmărirea penală.

În legătură cu termenul vizat în art. 274 din Codul de procedură penală de 45 de zile se pune întrebarea privitor la aplicabilitatea prevederilor alin. (2) art. 303 CP RM pentru amestecul în acțiunile de urmărire penală pasibile a fi efectuate până la pornirea urmăririi penale. Astfel, reieșind din prevederile Codului de procedură penală putem desprinde că din momentul sesizării sau autosesizării organului de urmărire penală, până la emiterea ordonanței de începere a urmăririi penale, înăuntrul acestui termen, pot fi efectuate anumite acțiuni procesuale prin care nu este adusă atingere drepturilor părților (e.g. audierea martorilor; cercetarea la fața locului; prezentarea spre recunoaștere etc.), asupra cărora la fel ar putea fi exercitate acțiuni de amestec în activitatea organului de urmărire penală.

În acest context, este important de menționat că amestecul în sensul alin. (2) art. 303 CP RM poate fi realizat doar după începerea urmăririi penale, or, după cum rezultă din prevederile alin. (2) art. 303 CP RM amestecul se realizează cu scopul de a împiedica cercetarea rapidă, completă şi obiectivă a cauzei penale. Astfel, cu toate că procesul penal se consideră început din momentul sesizării sau autosesizării organului competent despre pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni, nu vom putea fi în prezența infracțiunii prevăzute la alin. (2) art. 303 CP RM decât după declanșarea urmăririi penale.

Tot cu referire la infracțiunea prevăzută la alin. (2) art. 303 CP RM, doctrinarii S. Brînza şi V. Stati, pe bună dreptate afirmă că ultragierea colaboratorului organelor de ocrotire a normelor de drept, adică jignirea premeditată a onoarei şi demnităţii procurorului, ofiţerului de urmărire penală, precum și opunerea de rezistență procurorului sau ofiţerului de urmărire penală, atrage răspundere nu conform alin. (2) art. 303 CP RM, dar în baza art. 353 din Codul contravențional [3, p. 733].

Sub acest aspect, din perspectiva laturii obiective, este posibil ca amestecul în activitatea organelor de urmărire penală sau a personalului instanţelor de judecată internaţionale să se concretizeze în amenințarea ce se poate exprima sub diferite forme, cum ar fi: amenințarea cu violență, divulgarea unor informații compromițătoare, răpirea unei persoane, distrugerea bunurilor sau chiar amenințarea cu demiterea din funcție etc. De exemplu, într-o speță din practica judiciară, exercitarea amestecului s-a exprimat prin: „amenințarea procurorului căruia i s-a împuternicit exercitarea urmăririi penale, cu violență asupra sa şi membrilor săi de familie, precum și prin amenințarea cu crearea neplăcerilor în serviciu şi vătămarea integrității corporale şi a membrilor de familie" [10].

Amestecul în alte activități ale organului de urmărire penală, precum: menținerea ordinii publice, activitatea de control sau activitatea operativă de investigații, relația ofițerului de urmărire penală cu colectivul de muncă, activitățile didactice sau științifice, nu constituie infracțiunea prevăzută la alin. (2) art. 303 CP RM. Aceasta pentru că amestecul în activitatea procurorului, ofițerului de urmărire penală sau personalului instanțelor de judecată internaționale, dacă nu este legat de cercetarea unei cauze penale concrete, nu aduce atingere relațiilor sociale protejate prin infracțiunea prevăzută la alin. (2) art. 303 CP RM.

În cazul în care făptuitorul a încercat să influențeze o persoană ce nu are statut de judecător, procuror, ofițer de urmărire penală sau nu face parte din cadrul personalului instanţelor de judecată internaţionale, acțiunile acestuia urmează a fi calificate ca tentativă la una din infracțiunile prevăzute la art. 303 CP RM, fiind în prezența unei erori de fapt.

În final, consemnăm că infracțiunile prevăzute la art. 303 CP RM sunt formale. Ele se consideră consumate din momentul exercitării amestecului, sub orice formă, în judecarea cauzelor de către instanțele de judecată naționale sau internaționale, respectiv în activitatea organelor de urmărire penală sau a personalului instanţelor de judecată internaţionale la cercetarea cauzei penale. Survenirea urmărilor prejudiciabile nu este obligatorie, însă poate avea un impact asupra individualizării pedepsei.

Referințe bibliografice:

1. Botnaru S. Drept penal. Partea generală. Vol. I. Chişinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală", 2012. 328 p.
2. Dicționarul explicativ al limbii române. Ed. a II-a, revăzută și adăugită. București: Univers enciclopedic, 2009 [citat 29.08.2024]. Disponibil: https://dexonline.net/definitie-amestec.
3. Brînza S., Stati V. Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.
4. Brînza S. ş.a. Drept penal. Partea specială. Vol. II. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p.
5. Книженко С. О. Способи втручання в діяльність судових органів. В: Актуальні проблеми кримінального процесу та криміналістики. Харків: Хнувс, 2021 [citat 25.08.2024]. Disponibil: https://univd.edu.ua/science-issue/issue/7211.
6. Borodac A. Manual de drept penal. Partea specială. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p.
7. Macari I. Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea specială. Chişinău: CE USM, 2003. 509 p.
8. Legea nr. 514 din 06.07.1995 privind organizarea judecătorească. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 185.
9. Codul de procedură penală al Republicii Moldova din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.
10. Decizia Curții Supreme de Justiție din 16.04.2019. Dosarul nr. 1ra-258/2019 [citat 25.08.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13561.